

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Ανδρέου Ξυγγοπούλου, Βυζαντινόν κιβωτίδιον μετά παραστάσεων εκ του βίου του Αγίου Δημητρίου. Ανατύπωσις εκ της Αρχαιολογικής Εφημερίδος ετ. 1936, σελ. 101-136, μεθ' 11 εικόνων και δύο παρενθέτων πινάκων.

Α. Σ.

doi: [10.12681/makedonika.9268](https://doi.org/10.12681/makedonika.9268)

Copyright © 2016, Α. Σ.

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σ. Α. (2017). Ανδρέου Ξυγγοπούλου, Βυζαντινόν κιβωτίδιον μετά παραστάσεων εκ του βίου του Αγίου Δημητρίου. Ανατύπωσις εκ της Αρχαιολογικής Εφημερίδος ετ. 1936, σελ. 101-136, μεθ' 11 εικόνων και δύο παρενθέτων πινάκων. *Μακεδονικά*, 1, 570–571. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9268>

αί 10 προέρχονται ἐκ τῆς Ὀλύνθου — αἱ πλείσται ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1938, τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς διηθύθυσε μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Μυλωνᾶ — αἱ δὲ λοιπαὶ ἐξ Ἁγίου Μάμα, Ποτιδαίας, Βάλτας, Καλάνδρας, Πολυγύρου, Πλανῶν, Βραστῶν, Γαλάτιστας, Βασιλικῶν καὶ Ἀμφιπόλεως. Ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα ἐκ τούτων εἶναι μία συμμαχία τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Γράβου μετὰ τῶν Χαλκιδέων, ἀναγομένη εἰς τὸ 357 π. Χ., τῆς ὁποίας τὸ κείμενον, ὡς συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ἀξίζει καὶ παρατεθῆ ἔνταῦθα:

[Θε]ός. Τύχη ἀγαθή. [Συμμαχ]ίη Χαλκιδεῦσι [καὶ τῶ Ἰλλυριῶν βασι]λλεῖ καὶ αἰῖ συνθηκαί. Ἐάν] τις ἦ ἐπὶ Γράβον ἢ ἐπὶ [τὴν χώραν τοῦ Γράβου καὶ Ἰλλυριῶν] βοηθεῖν Χα(λ)κιδέας παντὶ σθέ[γ]ει κατὰ τὸ δυνατὸν. Ἐάν δέ τις] ἦ ἐπὶ Χαλκιδέας ἢ ἐπὶ τὴν χ[ώ]ραν τῶν Χαλκιδέων αὐτίκα] βοηθεῖν Γράβον Χαλκιδεῦσι [παντὶ σθέ]νει κατὰ τὸ δυνατὸν. Ὅρκους δὲ ἴμοσαι ἀλλή[λοις]. Ἀγαθὰ μὲν εὐορκέουσι, κακὰ δὲ ἐπιορκέουσιν.

Ἄλλα ἐπτὰ ἐπιγραφαὶ ἐξ Ὀλύνθου, ἀναγόμεναι εἰς τὸν 4ον αἰ. μ. Χ., περιέχουν πωλητήρια οἰκιῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι ἐπιτύμβιοι, ἀναθηματικά κλπ. διαφόρων ἐποχῶν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 5ου αἰ. μέχρι τῶν βωμαϊκῶν χρόνων.

Τὰς ἐπιγραφὰς συνοδεύουν λεπτομερῆ ὑπομνήματα τοῦ ἐκδότου.

X. M.

Ἄνδρέου Ξυγγοπούλου, Βυζαντινὸν κιβωτίδιον μετὰ παραστάσεων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἔτ. 1936, σελ. 101-136, μεθ' 11 εἰκόνων καὶ δύο παρενθέτων πινακῶν.

Ὁ κ. Ξυγγόπουλος ἐξετάζει ἐνταῦθα λεπτομερῶς καὶ ἀπὸ πάσης ὀπφειως πολῦτιμον μετάλλινον κιβωτίδιον ἐν σχήματι σαρκοφάγου μετὰ διαφόρων παραστάσεων ἐκ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, ἐναποκείμενον εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Τὸ μετάλλινον τοῦτο κιβωτίδιον εἶναι εἰς τὸ εἶδος του ἐκ τῶν ἐλαχίστων μέχρι σήμερον σωζομένων βυζαντινῆς ἐποχῆς, σχετιζόμενον στενῶς πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ναὸν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ καὶ ἀποδεικνύον τὴν ἀνθησιν τῆς μικροτεχνίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τῆς ὁποίας ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε μόνον τὴν ἐξαιρετικὴν ἀκμὴν εἰς τὴν μεγάλην τέχνην, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν δηλαδὴ, τὴν γλυπτικὴν, τὰ ψηφιδωτὰ καὶ τὰς τοιχογραφίας. Τὸ ὄλον κιβωτίδιον εἶναι μικρογραφία τῆς ἐν τῷ κιβωρίῳ σαρκοφάγου, ἥτις ἐπιστεῦετο ὅτι περικλείει τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου. Ἡ εἰκονογραφικὴ ἀνάλυσις ὑπὸ τοῦ κ. Ξυγγοπούλου τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύφων παραστάσεων ἀπέδειξεν ὅτι αὐταὶ εἶναι τὰ παλαιότερα ἴσως μέχρις ἡμῶν διασωθέντα ἀντίγραφα μεγάλων, διὰ παντός ἀπωλεσθέντων ψηφιδωτῶν ἢ τοιχογραφιῶν, συνθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκόσμου τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ περίφημον ναὸν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου καὶ ἦσαν παλαιότεραι καὶ διάφοροι τῶν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς, ὑπαρχουσῶν τοιχογραφιῶν ἢ ψηφιδωτῶν. Ἀπασαὶ αἱ παραστάσεις συνοδεύονται ὑπὸ ἐμμέτρων ἐπιγραφῶν, ἀντιγραφέντων ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν τῷ ναῷ πιθανώτατα

εύρισκομένων συνθέσεων. Τὸ κιβωτίδιον ὁ κ. Ξυγγόπουλος ἀνάγει εἰς τὰ μέσα περίπου τοῦ 12ου αἰῶνος.

Ἡ ἔργασία αὕτη τοῦ κ. Ξυγγοπούλου παρέχει σπουδαιότητα τὴν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῆς εἰκονογραφίας τῶν παραστάσεων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸν βίον, τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, διαφωτίζουσα πολλὰ σημεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἐν Θεσ)νίκῃ περιώνυμον ναὸν τοῦ Μυροβλήτου.

A. Σ.

Θωμᾶ Παπαθανασίου, τέως οἰκονομικοῦ Ἐφόρου, *Τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον τῶν Σερβίων, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν τούρκων ἀλώσεως*. Θεσσαλονίκη 1939. Σελ. 6 + 95, μετὰ 10 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ, μιᾷ παρενθέτου καὶ 2 πινάκων ἐν τέλει.

Ἡ εἰς χωριστὰς αὐτοτελεῖς μονογραφίας ἔκθεσις τῆς ἱστορίας καὶ ἡ περιγραφή τῶν μνημείων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἢ καὶ ὀλοκλήρων μικρῶν περιοχῶν εἶναι, ὡς δύναται κανεῖς εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ, ὑψίστης σπουδαιότητος. Αἱ κατὰ τόπους μονογραφίαι αὐταὶ παρέχουσι τὸ ὑλικὸν καὶ τὴν βάσιν δι' εὐρυτέρας συνθετικὰς μελέτας, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ συγκριτικὰς ἐρεῦνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ προκύψῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἢ γενικῇ ἱστορικῇ, ἀρχαιολογικῇ καὶ λαογραφικῇ εἰκῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τὴν ὁποῖαν ἔχει κάθε μονογραφία τοῦ εἴδους τούτου, ἀφιερωμένη εἰς πόλεις ἢ περιοχὰς τῆς Ἠπείρου, τῆς Μακεδονίας ἢ τῆς Θράκης, εἶναι φανερά, διότι ἐλάχισται τοιαῦται μελέται εἶδον μέχρι τοῦδε τὸ φῶς, τὸ δὲ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον περιμένει τὸν ἐρευνητὴν, εἶναι ἀκόμη τεράστιον καὶ μεγίστης σημασίας.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐγὼ τούλάχιστον, εἶδον μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Παπαθανασίου περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Σερβίων, τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα τῶν ὁποίων ἀπὸ μακροῦ μελετῶ, προσεχῶς δὲ πρόκειται νὰ δημοσιεύσω εἰς ἴδιον τόμον τὰ πορίσματα τῶν μακροχρονίων ἐρευνῶν μου.

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔλεγεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν πρόλογόν του, θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ ἐννοήσῃ κανεῖς τὰς δυσχερεῖας ποὺ συνήντησεν οὗτος διὰ τὴν εὐρεσιν εἰδήσεων ἀναγομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Σερβίων καὶ διὰ τὴν συναρμολῶσιν τῶν εἰδήσεων αὐτῶν, ὥστε νὰ παράσχη πλήρη σχεδὸν εἰκόνα τοῦ σκοτεινοῦ καὶ περιπετειώδους ἱστορικοῦ βίου τῆς μεσαιωνικῆς ταύτης πόλεως.

Βεβαίως διέφυγον τὸν συγγραφέα ὠρισμένα, ξένα ἰδίως, συγγράμματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὔρη εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς βιβλιοθήκας, ὅπου εἰργάσθη.

Ἐπίσης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του νεωτέρας ἐργασίας διασπαρμένας εἰς ξενόγλωσσα περιοδικά. Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν Σερβίων, δέχεται ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, ἐνῶ ἔχει ἤδη ἀποδειχθῆ ὑπὸ εἰδικῶν σλαβολόγων ὅτι τὸ ἔθνικόν Σέρβοι ἐμφανίζεται τὸν 9ον μὸλις αἰῶνα.

Συχνά, ἐλλείπει συγκεκριμένων πληροφοριῶν, καταφεύγει ὁ συγγραφεὺς εἰς ὑποθέσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατόπιν στηρίζεται, ὡς ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων. Οὕτω φρονεῖ ὅτι τὸ φρούριον τῶν Σερβίων ἐκτίσθη ἢ ἀνεκαινίσθη ὑπὸ